

Kommittémotion

Motion till riksdagen 2017/18:4123

av **Barbro Westerholm m.fl. (L)**

med anledning av prop. 2017/18:155 Modernare regler om assisterad befruktning och föräldraskap

---

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att befruktade ägg som blivit över ska kunna doneras även om ingen av donatorerna är förälder, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Socialstyrelsen ska ha möjlighet att medge att ett befruktat ägg frysförvaras mer än tio år om det finns särskilda skäl och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillåta altruistiskt värdmoderskap och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur tryggheten kan öka för barn som tillkommit genom värdmoderarrangemang och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att informationsinsatser om värdföräldraskap inte bör riktas till enskilda och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att könsneutral föräldraskapspresumtion bör införas skyndsamt och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Assisterad befruktning med donerade könsceller

Vi välkomnar att regeringen nu föreslår att embryodonation ska tillåtas, och att regelverket kring hanteringen av befruktade ägg moderniseras något. På några punkter anser vi dock att regeringen föreslår omotiverade begränsningar.

I propositionen föreslås att ett befruktat ägg som blivit över efter ett pars eller en ensamstående kvinnas befruktning utanför kroppen endast ska få användas om paret eller kvinnan är förälder till minst ett barn. Tanken, som vi förstår det, är att det befruktade ägget inte verkligen är över förrän paret eller kvinnan som donerat inte längre är barnlös. Vi menar att det är en förlegad och paternalistisk syn. Även den som är ofrivilligt barnlös är kapabel till informerat samtycke. Det räcker med att det finns krav på skriftligt samtycke från donatorerna, ett samtycke som dessutom ska kunna återkallas fram till dess införande har skett.

Det är bra att tiden ett befruktat ägg kan frysförvaras föreslås förlängas från fem till tio år. Vi menar dock i likhet med Socialstyrelsen att möjligheten att tillåta att det sparas längre bör finnas kvar, och att Socialstyrelsen bör kunna medge det om det finns särskilda skäl (i stället för som idag vid synnerliga skäl).

Värdmoderskap

Altruistiskt värdmoderskap bör tillåtas

I propositionen används termen surrogatmoderskap. Vi vill hellre använda termen värdmoderskap, då ”surrogat” i mångas öron innebär en sämre efterhärming av ett original.

Värdmoderskap kan förenklat beskrivas som att en person är gravid med någon annans barn. Den som är gravid tar alltså emot ett befruktat ägg genom provrörsbefruktning, och efter födseln tar de tilltänkta föräldrarna hand om barnet.

Värdmoderskap kan vara aktuellt för den som inte har en fungerande livmoder eller där livmodern tagits bort (t.ex. vid en canceroperation), eller för andra par eller enskilda personer som av olika skäl inte kan bära ett barn. Frågan betyder lika mycket för olikkönade som samkönade par.

I dag är värdmoderskap tillåtet i tolv av EU:s medlemsländer, bland annat Storbritannien, Nederländerna och Belgien. I dessa länder har man hittat modeller för att möjliggöra värdmoderskap under goda former.

Värdmoderskap är ingen enkel fråga. I ena vågskålen ligger längtan efter barn. I den andra ligger oron för att den som bär barnet exploateras eller att barnet far illa.

Statens medicinsk-etiska råd (Smer) tog upp frågan om värdmoderskap i sin rapport Assisterad befruktning – etiska aspekter (Smer 2013:1). Där var en majoritet i rådet för altruistiskt värdmoderskap och samtliga mot kommersiellt sådant. En viktig förutsättning för värdmoderskap är att det sker på helt frivillig väg från värdmoderns sida. Ju mer pengar som är inblandade, desto större är risken för att en person ställer upp som värdmoder för pengarnas skull.

Utredningen om utökade möjligheter till behandling av ofrivillig barnlöshet hade i sina direktiv att ta ställning till om värdmoderskap ska tillåtas i Sverige, med utgångspunkten att detta i sådant fall ska vara altruistiskt. I sitt betänkande (SOU 2016:11) redovisade utredningen argument såväl för som emot en lagändring, men utredaren förespråkade själv att altruistiskt värdmoderskap inte borde tillåtas. Vilka närmare avvägningar som ligger bakom denna bedömning framgår inte omedelbart.

Vid remissbehandlingen har kritik framförts mot utredningsbetänkandet. Förutom den överordnade frågan om altruistiskt värdmoderskap bör det också noteras att utredningen har föreslagit en ny regel om vägransgrund, innebärande att en utländsk fastställelse av faderskap inte ska erkännas i Sverige om barnen har tillkommit genom bl.a. värdmoderskap och behandlingen har utförts med en annan mans spermier. Detta skulle innebära att många barn som tillkommit genom värdmoderskap utomlands får det svårare, inte lättare, att få sina föräldrar erkända som föräldrar också i Sverige. Eftersom rätten att erhålla svenskt medborgarskap för barn som fötts utomlands är knuten till föräldrarnas medborgarskap kan detta i sin tur göra det svårare för barnet att bli svensk medborgare.

Liberalernas ståndpunkt är att det ska välkomnas om det kan skapas nya former för barn att komma till världen under former som är trygga för både barnet och den som är gravid med barnet. De forskningsstudier som hittills gjorts pekar på att detta är möjligt. I svensk lagstiftning bör det till exempel finnas tydliga regler om att utredning av både föräldrarnas situation och situationen för den som bär barnet ska göras, och att en sådan utredning måste visa att den som bär barnet inte tar på sig denna uppgift av ekonomiska skäl. Det är också viktigt med rådgivning och stöd under hela processen, och att barnets rätt till sina föräldrar och föräldrarnas skyldigheter gentemot planerade barn tydliggörs.

Trygghet för barn som tillkommit genom värmoderskap

Det är bra att regeringen inte har gått vidare med förslagen i SOU 2016:11 om att införa en vägransgrund för fastställelse av faderskap för barn som tillkommit genom värmoderskap i utlandet. Det är också bra att faderskapet för en man som bidragit med sina spermier till ett barn som tillkommit genom värmoderskap under vissa förutsättningar nu föreslås kunna fastställas genom bekräftelse. Men det behövs en ny utredning för att ta fram förslag för att trygga den rättsliga ställningen för barn som tillkommit genom värmoderskap. Det kan till exempel handla om utvidgade möjligheter att erkänna föräldraskap som fastställts i utlandet även för andra föräldrar än den som bidragit med sina spermier. Barnets bästa måste alltid komma i första rummet, oavsett om värmoderskap är tillåtet enligt svensk lag eller ej, och det är vanligen till barnets bästa att dess rättsliga föräldrar är de som önskar det.

Nej till informationsinsatser till enskilda

I propositionen gör regeringen bedömningen att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd bör ges i uppdrag att undersöka huruvida myndigheter bör förmedla riktad information till personer som överväger att bli föräldrar genom värmoderarrangemang i utlandet. Vi har i likhet med flera remissinstanser svårt att se hur en sådan information skulle kunna utformas på ett icke-stigmatiserande sätt. Som Socialstyrelsen påpekar i sitt remissvar kan det också leda till etiska konflikter, till exempel om en socialnämnd både ska avråda blivande föräldrar från värmoderarrangemang och hjälpa dem fastställa faderskap. Något sådant informationsuppdrag bör inte ges.

Föräldraskap vid ändrad könstillhörighet

Vi delar regeringens uppfattning att en persons rättsliga könstillhörighet bör avspeglas i det rättsliga föräldraskapet. En man som föder ett barn ska alltså anses som far till barnet, medan en kvinna som bidrar med spermier till ett barns tillkomst anses vara barnets mor.

Eftersom reglerna om fastställande av faderskap och föräldraskap inte fullt ut har uppdaterats leder detta dock till icke eftersträfvade praktiska nackdelar. Enligt det föreslagna regelverket skulle ett gift föräldrapar där någon ändrat könsidentitet inte längre omfattas av faderskapspresumtion. Föräldraskapet får istället fastställas genom bekräftelse eller dom – det vill säga på samma sätt som faderskap idag fastställs i

samboförhållanden och föräldraskap för den i ett gift samkönat par som inte föder barnet. Det är till nackdel för de berörda jämfört med nuvarande ordning.

Eftersom utredningen om modernare regler om faderskap och föräldraskap (dir. 2017:28) arbetar med frågan hade ett alternativ varit att avvakta med lagändringen ännu ett tag, så att frågan hanteras i ett sammanhang. Vi väljer att inte yrka avslag på regeringens förslag, men vill samtidigt understryka att det är mycket viktigt att frågan löses så snart som möjligt.

Barbro Westerholm (L)

Christer Nylander (L)

Emma Carlsson Löfdahl (L)

Maria Weimer (L)

Tina Acketoft (L)

Mats Persson (L)